

Милана Р. Пиваш
ОШ „Вук Караџић“, Београд

Оригинални научни рад
Методика теорија и пракса 2/2023
УДК: 371.3:373.32]:929.52Немањић
Стр. 202–213

РАЗВИЈЕНОСТ РАДНИХ НАВИКА И ТЕХНИКА УЧЕЊА КОД УЧЕНИКА ЧЕТВРТОГ РАЗРЕДА ПРИЛИКОМ УСВАЈАЊА ИСТОРИЈСКИХ САДРЖАЈА – ДИНАСТИЈА НЕМАЊИЋ

Резиме: Друштвене промене у 21. веку захтевају нове компетенције, а посебан нагласак се ставља на учење учења, односно развој стратегије учења који ће младе оспособити за живот. Циљ истраживања је да се сагледају радне навике ученика код усвајања историјских садржаја, конкретно наставне јединице Значај династије Немањића за Србију. Педагошка вредност модела обрнуте учионице проверена посредно, кроз сагледавање ставова ученика о начину учења. Циљ и задаци истраживања условили су примену дескриптивне методе, односно технике анкетирања.

Користили смо анкетни упитник који смо поделили у три дела. У првом делу смо анализирали радне навике учења, у другом смо испитали факторе који утичу на ученике приликом учења – учитељ, породица, оцена. Трећи део упитника се односи на евалуацију дидактичке апаратуре у поменутој наставној јединици од стране ученика. Током марта месеца школске 2022/2023. године смо спровели истраживање у београдској школи на узорку од 84 ученика. На стратегије учења је усмерио учитељ половину ученика, док старија браћа и сестре нису имали нимало удела у томе. Приликом самосталног коришћења уџбеника ученицима највише помаже основни текст са занимљивостима, док су историјска карта, лента времена и фотографија у другом плану.

Кључне речи: *методика, историја, Немањићи, историјски садржаји, ученик, учење.*

УВОД

Друштвене промене у 21. веку захтевају нове компетенције, а посебан нагласак се ставља на учење учења, односно развој стратегије учења који ће младе оспособити за живот и омогућити им даљи развој кроз целоживотно усвајање знања. Наставне стратегије односе се на методе, поступке, начин комуницирања и отварања акције у наставном процесу. У методици стратегија подразумева учитељско умеће да се одабере одређено методичко решење према конкретnoj ситуацији, на темељу свог знања, искуства и процене конкретне ситуације укључујући и право ученика да учествује у одабиру најбоље стратегије (Прушћевећ Садовећ, 2016). Односи које дете успоставља и развија са другима одређују његов развој и учење. Кроз властите активности и у интеракцији са другима деца упознају и разумеју свет око себе (Ковачевећ, 2020).

МЕТАКОГНИТИВНО ЗНАЊЕ И РЕГУЛАЦИЈА

Метакогниција је људска свесност о свом когнитивном апарату и о томе како тај апарат ради. Она значи когницију о когницији, или знање о учењу или знању. Пошто се људи разликују по свом метакогнитивном знању и вештинама, они се разликују и по томе како брзо и добро уче. Она укључује три врсте знања: декларативно знање о себи као ученику, факторима који утичу на ваше учење и памћење, те вештинама, стратегијама и ресурсима који су вам потребни за извођење неког задатка – знати шта треба да се уради; процедурално знање, или знати како се користе стратегије; кондиционално знање којим се осигурава испуњавање задатака – знати када и зашто применити процедуре и стратегије. Метакогниција представља стратешку примену овог декларативног, процедуралног и кондиционалног знања, ради постизања циљева и решавање проблема (Вулфолк, 2014).

Данас су деца преко медија упућена у свет и пре него у своју ближу околину, те њихово искуство сигурно иде даље од завичаја. У програму овог предмета, с једне стране, постоји потцењивање когнитивне ширине и искуства ученика, а с друге, инсиситрање на детаљима у оквиру уже области познавања друштва представља прецењивање дубине дечјег интересовања и когнитивног нивоа на том узрасту. Требало би да тежња да се догађаји разумеју и повезују у времену и простору представља једну од основних оријентација приликом рада на историјским садржајима. Место наше културе и историје треба укључити у историју и културу света, како би деца могла препознати дистинктивне карактеристике свог националног идентитета и његов допринос општој светској културној баштини. То, међутим не значи да националним вредностима не треба оставити довољно простора (Шефер, Шевкушић, 2007).

НЕМАЊИЋИ КАО НАСТАВНА ТЕМА ИЗ ПРЕДМЕТА ПРИРОДА И ДРУШТВО

Ова тема се обрађује се током неколико часова и њој је посвећен највећи број страница у свим уџбеницима. Ови садржаји су у највећем броју уџбеника обрађени хронолошки, иде се од

једног до другог владара и његовог доприноса развоју државе. Благданић (Благданић, 2014) у дисертацији објашњава да ову историјску тему на часу утврђивања можемо реорганизовати на следеће подтеме: држава, владари, значајни догађаји, свакодневни живот, култура. Наведене теме могуће је реализовати групним обликом рада у комбинацији са принципом обнуге учионице, али не на начин да се ученицима нуде готови текстови из уџбеника или да их учитељ спреми. Задатак ученика је да сами трагају за информацијама, преуређују их на нов начин и интерпретирају податке до којих су дошли. Међутим, да би се ово остварило, „требало би да учитељ спреми јасне истраживачке задатке, а не да они сами на основу наслова напишу шта знају и шта су пронашли о тој теми“ (Благданић, 2014: 187).

Благданић у својој дисертацији даје јасне примере истраживачких задатака:

1. Држава. Задатак ученика је да на ленти времена означи наставак, највећи успон и распад државе. Ова група треба да објасни разлог успона и пада и да се приликом презентације градива користе историјским картама.
2. Владари. Ученици би имали задатак да одаберу три владара лозе Немањића, а затим да образложе свој избор, укажу на значај одабраних владара и да их поређају хронолошки користећи ленту времена.
3. Догађаји. Ученици бирају три најзначајнија догађаја из перида Немањића. Понуђени догађаји могу да буду крунисање Стефана Првовенчаног, осамостаљење Српске православне цркве, крунисање цара Душана, Душанов законик итд. Такође, догађаје би требало уписати на ленту времена.
4. Свакодневни живот за време Немањића – породица, кућа, школовање. На основу прикупљеног материјала, ученици извештавају о начину живота тог времена, указујући на сличности и разлике са данашњим временом.
5. Дешавања у свету у време Немањића. Ова тема носи доста нових информација и намењена је заинтересованим ученицима. Ученицима ове групе могу се понудити догађаји и енциклопедије у којима ће пронаћи и одабрати два најзначајнија догађаја. Ученици укратко објашњавају наведене догађаје и смештају их на ленту времена (Благданић, 2014).

САМОСТАЛНО УСВАЈАЊЕ ИСТОРИЈСКИХ САДРЖАЈА У РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ

Историја не ставља све на једну страну и управо та многозначност историјских понуда остаје сасвим непозната по завршеном школовању. Тачно је да њу није лако дочарати на скученом простору наставних програма, али би за почетак било довољно приказати мишљење различитих страна о једном догађају или појави (Стојановић, Вучетић, Петровић Теодосијевић, 2010).

Школско знање историје требало би пружити уравнотежену, вишедимензионалну, у великом степену сажету слику историје, добро структурирану да би могла да послужи као окосница око које ће се организовати оно што се прима са стране, из других предмета или

изван школе. Најзад, предност школског поучавања историје би се требало би изразити и у оспособљавању ученика за критичко расуђивање и одбацивање оног што се препозна као нетачно и безвредно. Ако се жели ићи у корак с временом, садржаји образовања треба да буду динамични као што је савремена наука и производња. Уместо обичног меморисања, све више долази до изражаја логичко памћење. Реч је о памћењу које је усмерено и повезано са мисаоним процесим (Ђорђевић, 2000).

Ученици у основношколском узрасту, због ограничења капацитета своје мисли, не могу потпуно и адекватно разумети и усвојити историјски садржај. Међутим, став да није уопште могуће предавати историју у основној школи не одговара из два разлога. Прво што нам личи на тактику избегавања проблема, а други разлог је његово оправдање за одлагање: чекање развоја. Настава мора да провоцира развој, а не да га чека. Настава историје треба да створи код ученика основне представе о историји као научној дисциплини, о њеном предмету и методама, као и чињеницама до којих је дошла (Пешикан, 1996).

Прошлост народа даје обавезу да ученицима нижих разреда основне школе омогућимо учење о слободи, њеној вредности и нашој потреби за слободом. Учити о прошлости, патњама и страдањима не значи стварати мржњу према другима због некадашњих проблема, већ напротив, створити разумевање да је слобода потребна сваком човеку. У том случају, настава предмета познавања природе и друштва има за циљ да оспособи ученике за разумевање друштвених односа, да схвате њихову међусобну условљеност и повезаност, да заинтересује ученике за активно усвајање знања из друштвених наука на вишим нивоима образовања, те да допринесе примени стечених знања (Драгић, 2017).

Један основних задатака историје оспособљавање ученика за самостални рад са изворима знања о историји, са историјским изворима и литературом, пре свега његово навикавање да има критички однос према изворима знања, да знање и ставове који му се нуде проверава и усваја путем историјског мишљења. У току школовања, ученик треба да развије радне навике и усаврши технике учења и рада са изворима знања карактеристичним за историју и историјску науку (Делетић, 2006).

Дете током времена постаје све компетентније у процесу самосталног учења, те се социјална регулација смањује, а саморегулација јача и повећава се (Пешикан, 2010). Учење је процес активне конструкције знања, која произлази из интеракције између субјекта и објекта сазнања, односно из деловања субјекта на објекте. При томе, сазнање не произлази ни из објекта ни из субјекта, већ из активности које се врше на објектима.

Историјско мишљење укључује разне аспекте логичког резонувања и закључивања, па сматрамо да је то један од разлога зашто је историја тешка ученицима. Историја је тешко градиво и да би га ученици разумели, очито је да наставу треба другачије организовати него што је сада. Један од главних захтева за наставу историје јесте да наставу треба олакшати. Конкретно се мисли на више објашњења, поступности и логичности у приказивању разних периода и догађаја уз стално наглашавање њихове узрочно – последичне природе, на систематичан увод у историју, њене основне појмове и начин мишљења, на давање таквог материјала који

ће олакшати разумевање и изграђивање историјских појмова. Наставу историје би требало олакшати и смисленим скраћивањем градива. (Пешикан, 1996).

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Једно од наших теоријских и истраживачких интересовања током рада у четвртом разреду у оквиру предмета Природа и друштво, било је питање развијености радних навика и техника учења код ученика. Нас интересује оспособљеност ученика четвртог разреда за рад на историографској грађи у оквиру уџбеника природе и друштва, односно примена извора знања у процеу образовања.

Предмет истраживања је процес учења историјских саджаја, конкретно наставне јединице Значај династије Немањића за Србију. Сматрамо да је узраст ученика четвртог разреда релевантан да би се испитао став ученика о процесу учења. Педагошка вредност модела обрнуте учионице проверена посредно, кроз сагледавање ставова ученика о начину учења.

Циљ истраживања је да се сагледају радне навике ученика код усвајања историјских саджаја који је остварен кроз питања о сталном месту и времену учења, редовности учења и припреми за час, као и просечној оцени и интересовању за историјске садржаје код ученика. Посебно наглашавамо да је у питању крај школске године четвртог разреда када су ученици изморени од обимног садржаја целокупног разреда, као и период када су у процесу припреме за други циклус образовања и нове предмете.

Такође, циљ нам је да испитамо у којој мери је испољен утицај излагања учитеља, повратна информација коју ученик добија, као и очекивања породице (родитеља) који је остварен кроз тростепену скалу. Трећи циљ је самопроцена ученика о дидактичкој апаратури (фотографије, историјске карте, непознате речи, занимљивости, основни текст, запис са часа, питања на крају лекције, уметничке слике и лента времена) приликом самосталног учења који је остварен кроз петостепену скалу оцењивања.

ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

1. Испитати радне навике учења код ученика четвртог разреда приликом коришћења модела обрнуте учионице код наставне јединице Значај династије Немањића за Србију;
2. Испитати став ученика о повратној информацији коју добија од учитеља – важност оцене и начин одговарања;
3. Утврдити у којој мери на процес учења утиче излагање учитеља и очекивање породице;
4. Анализирати самопроцену ученика дидактичке апаратуре у уџбенику приликом коришћења модела обрнуте учионице код наставне јединице Значај династије Немањића за Србију.

МЕТОДЕ, ТЕХНИКЕ И ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

Циљ и задаци истраживања условили су примену дескриптивне методе, односно технике анкетирања. Анкетни упитник са скалом процене конструисан је са намером да се испитају ставови ученика о процесу самосталног учења приликом примене модела обрнуте учионице у настави природе и друштва.

Користили смо анкетни упитник који смо поделили у три дела. У првом делу смо анализирали радне навике учења, у другом делу смо испитали непосредне факторе који утичу на ученике приликом учења – учитељ, породица, оцена. Трећи део упитника се односи на евалуацију дидактичке апаратуре у поменутој наставној јединици од стране ученика.

Током маја месеца школске 2022/2023. године урадили смо анонимну анкету међу ученицима четвртог разреда. Да би ученицима било лакше да дефинишу своје одговоре, а будући да нас занимају историјски садржаји, анкету смо усмерили на конкретну наставну јединицу – Значај династије Немањића за Србију. Подразумевамо да постоји трансфер радних навика, тј. да ученици и друге предмете уче на сличан начин.

Узорак је чинило 84 ученика четвртог разреда, од чега је 40 девојчица и 42 дечака. Поред навика и техника, занимао нас је општи успех односно оцена из предмета Природа и друштво, као и интересовање ученика за учење историјских садржаја. Ученици су имали петостепену скалу где би 1 заокружили уколико их историјски садржаји уопште не занимају или 5 уколико су максимално заинтересовани. Просечна оцена нема толиког значаја за ово истраживање у погледу тематике, јер повратна информација тек треба да стигне и оцена не мора увек да значи мерило знања. Међутим, сматрамо да је оцена показатељ развијености радних навика и одговорности према предмету, те нам је из те перспективе значајна за истраживање.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Пресечна оцена из предмета Природа и друштва и самопроцена интересовања ученика за учење о историјским садржајима је дата у Табели 1. Можемо закључити да узорак ученика има развијене радне навике посматрајући оцене које имају, док је њихово интересовање за учење историјских садржаја оцењено идентичном врло добром оценом. Сматрамо да је то висок ниво интересовања с обзиром да је реч о петостепеној скали и уколико узмемо у обзир интересовања данашње деце у савременом свету. Ученици су на почетку учења ових садржаја тако да оцена има тенденцију пада у вишим разредима када почну да изучавају историју као обавезан школски предмет.

Заинтересованост ученика за учење наставних садржаја један је од услова за успешно учење, али и последица рада у настави. Наставни садржаји и методички приступ учитеља тим садржајима јесу фактори који утичу на интересовање ученика за одређене садржаје. Историјски садржаји су, сами по себи интригантни и побуђују радозналост не само деце, већ и одраслих (Благданић, 2014).

Табела 1. Интересовање ученика за историјске садржаје и просечна оцена из Природе и друштва

пол	интересовање	оцена
дечак	4,00	4,54
девојчица	4,00	4,45

Под радним навикама смо сврстали питање радног места, времена, планирање рада и редовност у извршењу задатака. Сматра се добром навиком ако ученик у кући има уобичајено место где решава школске задатке. На тај начин може да прилагоди температуру, светло, намештај и друге услове, да навикне предмете око себе и да избегне сметање концентрације.

На питање сталног места за учење, скоро сваки други ученик је навео да има одређено место за учење. Одричан одговор је навело 19% ученика. Занимљиво је да је 30% девојчица навело да нема одређено место за учење. На питање устаљеног времена за учење, 4% ученика је одговорило потврдно, док је 71% ученика навело да нема устаљено време за учење. Скоро четвртина, односно 23% ученика је навело да понекад има устаљено време за учење. По питању времена, одговори према полу се нису разликовали, већ су подједнако распоређени.

У добре радне навике спада редовност и благовременост извршавања школских обавеза и домаћих задатака. Из праксе нам је познато да велики број ученика нередовно извршава своје обавезе, да уче кампањски у време интезивнијег проверавања знања при крају полугодишта и школске године (Делетић, 2005).

Занимало нас је и питање редовности у процесу учења. Истраживање је показало да је 71% анкетираних ученика не пропушта да научи нову лекцију, док је 23% ученика навело да понекад пропусти да научи нову лекцију. Међутим, 42% ученика је навело да се припрема за сваки час, 33% то ради понекад, а 23% ученика се не припрема за час. То нас наводи да закључимо да ученици нису толико редовни у припреми за часове, што доводи у питање редовност у учењу. Редовност смо желели да утврдимо и кроз питање у вези са циљем учења. Занимало нас је да ли ученици уче само када знају да ће бити питани. Више од половине ученика (54%) је потврдно одговорило, четвртина то ради понекад, док 19% ученика наводи да не учи посебно када зна да ће бити провера знања. Учили смо и да 63% дечака, учи посебно када ће бити питани, док је проценат девојчица мањи (45%).

Оцена је у школској пракси мерило знања код ученика. Кроз анкету смо питали ученике да ли уче само за оцену. Занимљиво је да је 40% њих навело да не учи само за оцену, 39% је одговорило потврдно, док је 21% њих навело да понекад уче само због оцене.

Код учења о лози Немањића функционалан запис је од пресудне важности за разумевање и усвајање родбинске линије династије. Ученици су потврдили важност записа са табле и то 66% испитаних ученика. Нешто мање од четвртине је навело да запис са табле понекад помаже (23%), док је 9% њих навело да запис са табле не помаже код усвајања садржаја.

У свету технологије и доступности Интернета ученици имају много веће могућности за истраживање и проучавање додатне литературе. Анкетирани ученици нису узрасно оспо-

собљени да самостално користе Интернет у образовне сврхе, али будући да сваки ученик користи паметни телефон, занима нас и употреба Интернета. Међутим, 11% ученика је навело да корисити Интернет приликом учења, 16% да не користи, док 71% ученика наводи да понекад користи садржај са Интернета.

Неопходно је увести ученика у процес учења, објаснити више различитих стратегија, те на основу природе интересовања и способности, ученик треба сам да одлучи која му је најближа. С тим у вези, питали смо ученике да ли им је неко објаснио како да учи. Питање је било затвореног типа, те је 45% ученика навело да га је родитељ упутио на процес учења, док је 54% ученика навело да је то урадио наставник у школи. Занимљиво је и то да ниједан ученик није навео да га су старији брат или сестра усмерили на успешне стратегије учења. Такође, ученици према полу су и код овог питања били усаглашени.

Процес учења је индивидуалан и на њега утичу школски и породични фактори. У великој мери усвајање садржаја зависи од наставникове припреме и начина излагања. То нам је потврдило 73% ученика који су навели да начин наставничког излагања јако утиче на процес усвајања истог. С друге стране, породица као ослонац децје личности има доминантну улогу, као и очекивања родитеља која често могу имати негативне последице. Међутим, 45% ученика је навело да породица мало утиче на учење, 45% да јако утиче и 9% да не утиче. Дакле, већина ученика види наставничково излагање као основу за учење и од пресудне је важности, док је утицај породице слабијег интезитета.

Једна од техника ефикасног учења је и преслишавање, док се учење напамет сматра лошим начином учења јер тако научено градиво мање је разумљиво, теже се примењује и брже се заборавља (Делетић, 2005). Историјски садржаји су слојевити и градиво се надовезује те је учење напамет контрадикторност. С тим у вези, питали смо ученике да ли су лекцију научили напамет, где је 42% ученика навело да не учи напамет, 38% понекад, док је 19% њих навело да уче напамет. Учење напамет утиче на трајност знања и то би значило само бесмислено низање историјских чињеница. Ученици би требало да знају да историјски садржаји треба да се уче са разумевањем уз свакодневно преслишавање. Будући да 78% ученика је навело да се преслишава док учи, а 21% ученика то ради понекад, сматрамо да ће учење напамет у предметној настави изгубити на значају код ученика. Такође, занимљиво је и то да су сви испитани ученици навели да се преслишавају кад уче.

Оцењивање је процес у којем наставник има доминантну улогу и где треба да буде на првом месту доследан и објективан. Занимало нас је став испитаних ученика о начину оцењивања, односно на који начин би желели да одговарају. Дошли смо до податка да 71% ученика историјске садржаје, односно лозу Немањића би желео да одговара усмено, док 11% њих навело да би више волело писмено. Занимљиво је и то да је 16% ученика навело да им није важно.

У трећем делу упитника ученици су имали задатак да оцене дидактичку апаратуру у коришћеном уџбенику. Оцене су нумеричке на скали од 1 (најмање) до 5 (највише). Дакле, ученик је требало да оцени у којој мери су му приликом самосталног учења наставне

јединице помогли при разумевању садржаја: фотографије, историјске карте, непознате речи, занимљивости, основни текст, запис са часа, питања на крају лекције, уметничке слике и лента времена.

Уџбеник основним текстом пружа ученицима историјске информације и кроз дидактички материјал (слике, цртеже, карте и слично). Историјска карта и лента времена су значајно средство за постизање очигледности приликом рада са историјским садржајима. Једино на тај начин се могу просторно и временски лоцитати догађаји. Питања и задаци која се налазе у уџбенику на крају лекције служе ученицима да осмисле анализу и обнављање материјала, корисна су за преслушавање и утврђивање градива. Корисно је навикавати ученике да се служе понуђеним питањима и да сами постављају себи нова питања (Делетић, 2005).

Сликовни историјски извори базирају се на визуелном начину презентовања информација. Ученике треба обучити да интерпретирају различите сликовне изворе и то не само приликом савладавања историјских садржаја, већ и у свакодневном животу. Фотографија је документарни извор који важи као један од најпоузданијих историјских извора. Ипак, примена фотографије је у историјској науци ограничена је њеним проналаском тридесетих година 19. века. То значи да овај историјски извор не покрива највећи део прошлости људске цивилизације. Такође, коришћење уметничких слика са историјском тематиком често изазива снажне емоције (емпатија, дивљење, одбојност, бес, туга). Приликом рада на историјским садржајима, овај историјски извор може се искористити као визуелни ослонац приликом усменог излагања о садржају на који се односи та слика, али и као извор историјских знања (Благданић, 2014).

На основу спроведеног истраживања Истраживање (Благданић, Ковачевић, 2012) можемо закључити да наше школе располажу малим бројем наставних средстава која су прилагођена историјским садржајима у настави природе и друштва; не постоје сређене збирке фотографија, писаних извора, уметничких слика и филмова садржински и узрасно примерених ученицима млађих разреда основне школе. Због тога је очекивано да се наставници оријентишу на уџбенике из овог предмета. Презентовани резултати указују да би било пожељно редуковати количину историјских извора у уџбеницима на репрезентативне изворе већих формата, што ће уз адекватне налоге омогућити да се детаљније анализирају историјски извори. На овај начин учења ће се ученици увести у логику и методологију историјске науке кроз активности које су примерене млађем основношколском узрасту (Благданић, Ковачевић, 2012).

О методичком значају дидактичке апаратуре су се бавили многи методичари (Благданић, Баннђур, 2018; Делетић, 2005; Перовић, 1995; Стражев, 1946) који су систематично објаснили значај и приступ. Такође, постоје многа истраживања о квалитету уџбеника, педагошка, методичка и психолошка перспектива (Пешић, 2001; Миладиновић, 2007; Рендић-Миочевећ 2005). Нас је занимала ученичка перспектива и њихова оцена. Резултате ћемо приказати у Табели 2.

Табела 2. Оцена дидактичке апаратуре у њросеку учења – ученичка њерсијективна

	дидактичка апаратура	оцена девојчица	оцена дечака	N
1.	основни текст	4,65	4,31	4,48
2.	запис са табле	3,85	4,22	4,03
3.	занимљивости	3,90	3,63	3,70
4.	питања на крају лекције	3,65	3,54	3,59
5.	лента времена	3,60	3,54	3,57
6.	историјска карта	3,20	3,60	3,40
7.	фотографије	3,30	3,27	3,28
8.	уметничке слике	3,10	3,40	3,25
9.	непознате речи	3,20	3,13	3,13

Табелу 1 смо фомирали по највишој оцени укупног броја ученика, иако постоји разлика у оценама у зависности од пола. Основни текст који пружа највише информација приликом учења је оцењен највишом оценом. Аритметичком средином на основу узорка оцењен је оценом врло добар (4), иако су девојчице важност основног текста оцениле одличном оценом. Са врло добром оценом су оцењени и запис са табле, лента времена, занимљивости и питања на крају лекције, док су добром оценом у процесу учења оцењени историјске карте, уметничке слике, фотографије и непознате речи на крају лекције. Оцене се не разликују у зависности од пола ученика сем код историјске карте коју су девојчице оцениле добром оценом, а дечаци врло добром. Остале оцене су приближно сличне и нису утицале на укупну просечну оцену. На основу овог питања у анкети смо закључили да су се оцене формирале у две групе – врло добре и добре. Овим податком закључујемо шта је ученицима од пресудне помоћи приликом учења – ако изуземо запис са табле, који ученици могу и самостално да организују, основни текст са занимљивостима су од највеће помоћи.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Овим истраживањем смо желели да установимо став ученика о процесу учења историјских садржаја. Сматрамо да је значајно се бавити ученичком перспективом с обзиром да све иновативне наставне теорије захтевају ученика као субјекта наставног процеса. С тим у вези, важно је знати став ученика. Ученици четвртог разреда су у процесу припреме за предметну наставу која је знатно комплекснија од разредне, те је узрасна група оправдана. Историјски садржаји који се усвајају у четвртог разреду захтевају организовану и сврсисходну стратегију ради постављања основног знања на који се надовезују садржаји петог разреда из Историје. Будући да је историја нов предмет комплексног садржаја, од изузетне је важности да основа коју поставља учитељ буде функционална. Резултати овог истраживања су важни у подједнакој мери учитељима и ауторима уџбеника. Учителима да организују наставну праксу

у складу са интересовањима ученика, а ауторима уџбеника да формирају уџбеник који ће у највећој могућој мери помоћи ученицима у процесу учења.

Недостаци истраживања јесте узорак који би требало да буде већи да бисмо имали објективнију слику. Такође, ради јасније слике, требало би да се анкета спроведе на крају целе области о прошлости која се учи у четвртном разреду. У том случају, резултате бисмо интерпретирали на широј области, а не на наставној јединици.

Литература

1. Вулфолк, А. (2014). Психологија у образовању. Београд: Клио.
2. Делетић, З. (2005). Огледи из методике наставе историје. Ужице: Учитељски факултет.
3. Делетић, З. (2006). Наука о историји. Ниш: Центар за балканске студије.
4. Драгић, Ж., Јењић, С. (2017). Прилози методици наставе природе и друштва. Бања Лука: Филозофски факултет.
5. Благоданић, С. (2014). Историјски садржаји у настави природе и друштва. Београд: Учитељски факултет.
6. Благоданић, С., Банђур, В. (2018). Методика наставе природе и друштва. Београд: Бигз школство.
7. Благоданић, С, Ковачевић, З. (2012). Методички приступ историјским изворима у уџбеницима за природу и друштво. Иновације у настави – часопис за савремену наставу, 25 (2).
8. Ђорђевић, Ј. (2000). Реформни педагошки покрети у 20. веку. Београд: Учитељски факултет: Научна књига.
9. Миладиновић, М. (1997). Питања наставе историје. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
10. Перовић, М. (1995). Методика наставе историје. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
11. Пешикан, А. Антић, С. (2012). Учење и развој на раним узрастима. Стандарди за развој и учење раних узраста у Србији. Београд: Институт за психологију Филозофског факултета.
12. Пешикан, А. (2010). Савремени погледи на природу школског учења и наставе: социо – конструктивистичко гледиште и његове практичне импликације. Психолошка истраживања, 12 (2).
13. Пешикан, А. (1996). Треба ли деци историја: психолошки проблеми наставе историје у основној школи. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
14. Пешић, Ј. (2001). Савремени основношколски уџбеник - Теоријско методолошке основе. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
15. Прушћевић Садовић, Ф. (2016). Комуникација и медији у настави природе и друштва. Београд: Учитељски факултет.
16. Рендић-Миочевић, И. (2005). Ученик – истражитељ прошлости. Нови смјерови у настави повијести. Загреб: Школска књига.

17. Стојановић, Д., Вучетић, Р., Петровић Теодосијевић, С. (2010). Новости из прошлости, знање, незнање, употреба и злоупотреба историје. Београд.
18. Стражев, А. И. (1968). Методика наставе историје. Сарајево: Завод за издавање уџбеника.
19. Шефер Ј., и Шевкушић, С. (2007). Мислити у времену и простору: предлози за измене у програму предмета познавање друштва. Настава и васпитање, 4.

Milana, R Pivaš
Primary School "Vuk Karadžić", Belgrade

THE DEVELOPMENT OF WORK HABITS AND LEARNING TECHNIQUES IN
FOURTH-GRADE STUDENTS DURING THE ACQUISITION
OF HISTORICAL CONTENT - NEMANJIĆ DYNASTY

Summary: Social changes in the 21st century require new competencies, and special emphasis is placed on learning to learn, regarding, the development of a learning strategy that will equip young people for life. The purpose of the study was to perceive working habits historical materials, specifically the teaching unit The significance of the Nemanjić dynasty for Serbia. The pedagogic value of the flipped classroom model was checked indirectly, through the observation of students' attitudes about the way of learning. The goal and tasks of the research required the application of the descriptive method, that is, the survey technique. We used a survey questionnaire, which we divided into three parts.

In the first part, we analyzed the working habits of learning, in the second part, we examined the factors that affect students during learning - the teacher, the family, the grade. The third part of the questionnaire refers to the evaluation of the didactic apparatus in the mentioned teaching unit by the students. During March of the 2022/2023 school year, we conducted research in a Belgrade school on a sample of 84 students. The teacher directed half of the students to learning strategies, while the older brothers and sisters had no part in it at all. When using the textbook independently, the basic text with interesting facts helps the students the most, while the historical map, timeline and photo are in the background.

Key words: metacognition, Nemanjići, historical content, student, learning.

Раг њримљен: 1. 9. 2023. ѓодине / Раг њрихваћен: 12. 11. 2023. ѓодине